Trg Jovana Sarića 1, 36000 Kraljevo, Serbia
Phone / Fax: +381 (36) 319-840; 306-137; 306-138
E-mail: msp@msp.org.yu
Web page: http://www.msp.org.yu

MSP is co-funded by the Government of Switzerland through the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC).
Executing Agency: Joint Venture ITECO-INTERCOOPERATION

Stalna konferencija gradova i opština

Standing Conference of Towns and Municipalities

msp

Municipal Support Programme
Program podrške opštinama

Lokalni ombudsman

Uporedna iskustva:
Srbija
Bosna i Hercegovina
Švajcarska

DEZA DIREKTION FÜR ENTWICKLUNG UND ZUSAMMENARBEIT
DDC DIRECTION DU DÉVELOPPEMENT ET DE LA COOPÉRATION
DSC DIREZIONE DELLO SVILUPPO E DELLA COOPERAZIONE
SDC SWISS AGENCY FOR DEVELOPMENT AND COOPERATION
COSUDE AGENCIA SUIZA PARA EL DESARROLLO Y LA COOPERACIÓN

LOKALNI OMBUDSMAN

UPOREDNA ISKUSTVA SRBIJA, BOSNA I HERCEGODINA, ŠVAJCARSKA

LOCAL OMBUDSMAN

COMPARATIVE EXPERIENCE IN SERBIA, BOSNIA AND HERZEGOVINA AND SWITZERLAND

Urednici / Editors

Prof. dr Stevan Lilić — Prof. dr Walter Kälin

MSP

2007

IMPRESSUM

Naslov:
LOKALNI OMBUDSMAN — UPOREDNA ISKUSTVA SRBIJA, BOSNA I HERCEGODINA, ŠVAJCARSKA
Zbornik radova sa radionice „Ombudsman", održane na Zlatiboru (Srbija), 18-19. septembra 2006. godine u okviru Programa podrške opštinama (MSP) Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC)

Urednici:
Prof. dr Stevan Lilić
Prof. dr Walter Kälin
Rukovodioci zajedničkog srpsko-švajcarskog pravnog ekspertnog tima za lokalnu samoupravu

Izdavač:
Švajcarska agencija za razvoj i saradnju
Program podrške opštinama
Trg Jovana Sarića 1, 36000 Kraljevo, Srbija

Prevod engleskih tekstova:
Ljiljana Kostić i Nataša Pavlović

Tiraž: 500 primeraka

Štampa: Riža, Kraljevo

Title:
LOCAL OMBUDSMAN — COMPARATIVE EXPERIENCE IN SERBIA, BOSNIA AND HERZEGOVINA AND SWITZERLAND
Collection of articles from the „Ombudsman" Workshop held at Mt. Zlatibor (Serbia), September 18-19 2006 within the framework of the Municipal Support Program (MSP) supported by the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC).

Editors:
Prof. dr Stevan Lilić
Prof. dr Walter Kälin
Heads of the Joint Serbian-Swiss Legal Expert Team on Local Government

Publisher:
Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC)
Municipal Support Program (MSP)
Trg Jovana Sarića 1, 36000 Kraljevo, Serbia

Translation of English texts:
Ljiljana Kostić and Nataša Pavlović

Circulation: 500 copies

Printed by: Riža, Kraljevo

Copyright©:
MSP — Program podrške opštinama, Švajcarska agencija za razvoj i saradnju, jun 2007. Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, ni na bilo koji način prenet u bilo kom obliku — elektronski, mehanički, fotokopiranjem ili drugačije, bez prethodne pisane dozvole izdavača.

Copyright©:
MSP — Municipal Support Program, Swiss Agency for Development and Cooperation. June 2007. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

ISBN: 86-85057-18-3

LOKALNI OMBUDSMAN — UPOREDNA ISKUSTVA SRBIJA, BOSNA I HERCEGODINA, ŠVAJCARSKA
SADRŽAJ

Prof. dr Walter Kälin, Miriam Strecker
OMBUDSMAN
Pojam, koncepcija i evropski standardi 7

Prof. dr Stevan Lilić
OMBUDSMAN U SRBIJI
Ustavni i zakonski okviri 23

Prof. dr Predrag Dimirijević
OSVRT NA ZAKON O ZAŠTITNIKU
GRAĐANA SRBIJE 31

Dragan Vujčić
LOKALNI OMBUDSMAN U SRBIJI
(sa posebnim osvrtom na opštinu Kraljevo) 39

Dr Petar Teofilović
POKRAJINSKI OMBUDSMAN AP VOJVODINE
Prve tri godine 47

Dieter von Blarer
INSTITUCIJE OMBUDSMANA U ŠVAJCARSKOJ
Iskustva kantona Basel-Stadt 55

Vladimir Arsić
OMBUDSMAN OPŠTINE ZRENJANIN
Iskustva 63

Prof. dr Vitomir Popović
OMBUDSMAN U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA 69

Nada Grahovac
PRAVNI OKVIR INSTITUCIJE OMBUDSMANA
REPUBLIKE SRPSKE 73

Biografije autora 81

LOCAL OMBUDSMAN — COMPARATIVE EXPERIENCE IN SERBIA, BOSNIA AND HERZEGOVINA AND SWITZERLAND
CONTENT

Prof. dr Walter Kälin, Miriam Strecker
OMBUDSMAN
Notion, Concepts and European Standards 7

Prof. dr Stevan Lilić
OMBUDSMAN IN SERBIA
Constitutional and Legislative Framework 23

Prof. dr Predrag Dimirijević
OUTLINE OF THE LAW ON THE PROTECTOR
OF CITIZENS IN SERBIA 31

Dragan Vujčić
LOCAL OMBUDSMAN IN SERBIA
(With Particular Reference to the Municipality of Kraljevo) 39

Dr Petar Teofilović
PROVINCIAL OMBUDSMAN IN AP VOJVODINA
The First Three Years 47

Dieter von Blarer
OMBUDSINSTITUTIONS IN SWITZERLAND:
The Experience of the Canton Basel-Stadt 55

Vladimir Arsić
OMBUDSMAN IN THE MUNICIPALITY OF ZRENJANIN
Experience 63

Prof. dr Vitomir Popović
THE OMBUDSMAN PROTECTION OF HUMAN RIGHTS 69

Nada Grahovac
LEGAL FRAMEWORK OF THE OMBUDSMAN INSTITUTION
IN REPUBLIKA SRPSKA 73

Authors' Curriculum Vitae 81

NOTA BENE

Da li je za društvo i građane važno da znaju za ulogu ombudsmana?

Odgovor je naravno — DA! Državni organi i organi lokalne samouprave itd., pružaju razne usluge društvu, njegovim organizacijama i institucijama. Ombudsman može da pomogne građaninu, njegovoj porodici, prijateljima i preduzeću, ukoliko građanin smatra da nije bio tretiran na odgovarajući način od strane tih institucija.

Građanin može svojom pritužbom od državnih organa i organa lokalne samouprave da zahteva bilo koju informaciju ili dokument. Ukoliko ombudsman smatra da je pritužba opravdana, preduzeće korake da se postupi po njoj. Kancelarija ombudsmana je nepristrasna i nezavisna. Podnošenje pritužbe ombudsmanu se, u principu, ne naplaćuje.

Ova publikacija predstavlja komparativna iskustva iz Srbije, Švajcarske i Bosne i Hercegovine u vezi sa institucijom lokalnog ombudsmana. Ona služi građanima i vladinim institucijama u pružanju znanja u vezi sa lokalnim ombudsmanom. Publikacija je rezultat zajedničkog rada pravih stručnjaka iz Švajcarske i Srbije i predstavnika partnerskih opština iz Arilja, Čačka, Čajetine, Kraljeva, Požege i Užica uz podršku programa MPS, u saradnji sa Stalnom konferencijom gradova i opština (SKGO). Pravni timovi iz Švajcarske i Srbije su radili pod rukovodstvom prof. dr Waltera Kälina sa Univerziteta u Bernu i prof. dr Stevana Lilića sa Univerziteta u Beogradu.

Publikacija „Lokalni ombudsman" je treća publikacija iz oblasti prava lokalne samouprave (publikacija „Revizija opštinskih statuta" objavljena je 2004. godine, a publikacija „Referendum i građanska inicijativa" 2006) čiju izradu je podržao Program podrške opštinama (MSP), koji finansira Vlada Švajcarske preko Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC).

Nadam se da će, poput mene, zainteresovani čitaoci provesti interesantne trenutke uz ovu publikaciju. U ime MSP-a želim da se zahvalim svima iz Srbije, Švajcarske i Bosne i Hercegovine koji su pomogli da se objavi ova publikacija namenjena građanima i lokalnoj samoupravi. Posebno se zahvaljujemo prof. dr Walteru Kälinu i prof. Stevanu Liliću i njihovim timovima.

Dr Alexander Grunauer

Program podrške opštinama, Kraljevo, maj 2007.

NOTA BENE

Is it important for society and its citizens to know about the Ombudsman?

The answer is most definitely, yes! Public bodies e.g. government departments, local self-governments etc. provide a lot of different services to the society, its organizations and institutions. The Ombudsman may be able to help the individual citizen, his family, friends and company if she/he feels to be unfairly treated by these bodies.

The citizen can demand any information, documents or file from the public bodies relating to her/his complaint. If the Ombudsman finds a complaint is justified, he will take steps to secure readiness for the complainant. The Ombudsman office is impartial and independent. There is by definition no charge for making a complaint to the Ombudsman.

This very booklet presents comparative experience in Serbia, Switzerland and Bosnia-Herzegovina with the institution "Local Ombudsman". It serves citizens as well as governmental institutions as orientation in the subject Local Ombudsman. The brochure is a result of joint efforts of experts from Switzerland and Serbia with support of the MSP partner municipalities Arilje, Čačak, Čajetina, Kraljevo, Požega, Užice and the Standing Conference of Towns and Municipalities (SCTM). The two legal teams from Switzerland and from Serbia have been led by Professor PhD Walter Kälin of the University of Bern and Professor PhD Stevan Lilić of the University of Belgrade.

This booklet on "Local Ombudsman" is the third publication on legal issues of local self-government („Review of Municipal Statutes" was published in 2004 and „Referendum and Civil Initiative" in 2006) of the Municipal Support Programme (MSP) funded by the Government of Switzerland through the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC).

I hope that interested readers would spend interesting time with this booklet as I did. On behalf of MSP, I would like to thank all involved colleagues from Serbia, Switzerland and Bosnia-Herzegovina who helped in publishing another valuable booklet for citizens and local self-governments. Our special gratitude goes to Professor Walter Kälin and Professor Stevan Lilić and their teams.

Alexander Grunauer, PhD

Municipal Support Programme, Kraljevo, May 2007.

Prof. dr Walter Kälin[*]

Mirjam Strecker [**]

OMBUDSMAN: POJAM, KONCEPCIJA I EVROPSKI STANDARDI

I Šta je ombudsman?

Termin „ombudsman"[1] se poslednjih decenija u velikoj meri koristi za označavanje mnoštva privatnih i javnih instanci za žalbe i kontrolu. Zaista, institucija ombudsmana može da ima mnogo vidova: dok neki misle da je to jedan skoro svemoćna četvrta grana vlasti sa zadatkom da kontroliše i ograničava ostale grane državne vlasti, drugi ga smatraju institucijom gde svako može da se žali na bilo šta što mu se ne sviđa.[2] Dok se ova institucija dosta razlikuje od zemlje do zemlje, neki elementi se smatraju karakterističnim i zajednički su za sve njih.[3]

---

[*] **Prof. dr Walter Kälin,** redovni profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bernu. Rukiovodilac švajcarskog dela zajedničkog švajcarsko-srpskog pravnog ekspertskog tima za lokalnu samoupravu. Ekspert Ujedinjenih nacija. Link: www.oefre.unibe.ch

[**] **Mirjam Strecker,** master prava, član švajcarskog dela zajedničkog švajcarsko-srpskog pravnog ekspertskog tima za lokalnu samoupravu. Radi u advokatskoj kancelariji „Arn & Friederich" u Bernu. Link: www.af.bern.ch

[1] Švedski termin *„ombudsman"* u doslovnom prevodu znači „predstavnik naroda" i srednjeg je roda, LILI NABHOLZ-HAIDEGGER, ***Report for debate to the Committee on Legal Affairs and Human Rights***, Council of Europe Doc. 9879, July 2003, str. 4. Dostupan na: http://assembly.coe.int//Main.asp?link=http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc03/EDOC9878.htm

[2] WERNER MOSER, Ombudsman grada Ciriha, ***Funktion, Grundstruktur und Stellung der Ombudsinstitution im System der Rechtsschutz und Verwaltungskontrolleinrichtungen,*** u: Parlament, Parlament, Parlamento 1/2002, str. 6.

[3] Sledeći opis bitnih karakteristika ombudsmana uglavnom se zasniva na WALTER HALLER, ***Der Ombudsman im Gefüge der Staatsfunktionen, in: Staatsorganisation und Staatsfunktionen im Wandel, Festschrift für Kurt Eichenberger zum 60.*** Geburtstag, Basel/Frankfurt am Main 1982, str. 704 f.

*Prof. dr Stevan Lilić**

OMBUDSMAN U SRBIJI
Ustavni i zakonski okviri

I Nastanak i razvoj institucije ombudsmana

U mnogim zemljama, poseban vid kontrole uprave ostvaruje se uvođenjem institucije ombudsmana (*ombudspersone*).[1] Izvorno, ombudsman je institucija švedskog porekla koja je uvedena početkom prošlog veka (Ustavom iz 1809.). U post-feudalnim političkim borbama između tadašnjeg švedskog kralja-apsolutiste i parlamenta kao predstavnika naroda, ombudsman je bio specijalni poverenik parlamenta koji je bio zadužen da prati kako kralj i uprava sprovode zakone koje je švedski parlament izglasao. Suština ovlašćenja tadašnjeg švedskog ombudsmana sastojala se u tome što je od upravnih vlasti mogao da traži podatke i objašnjenja zašto se pojedini zakoni uopšte ne primenjuju ili se ne primenjuju kako treba, kao i da pokreće odgovarajuće postupke radi utvrđivanja odgovornosti upravnih službenika u vezi sa tim. O svojim nalazima, ombudsman je podnosio izveštaj parlamentu koji je na osnovu toga mogao da postavi pitanje poverenja pojedinim kraljevim ministrima.[2]

U osnovi, ova ovlašćenja ombudsmana su se i danas zadržala, iako je došlo do brojnih modaliteta ove institucije u zavisnosti od pojedine zemlje i konkretnog pravnog sistema. Iako je ombudsman kao institucija parlamenta bio prisutan još od početka XX veka u nordijskim zemljama, mnoge zemlje ga uvode sredinom

---

* **Prof. dr Stevan Lilić**, redovni profesor Pravnog fakulteta u Beogradu. Šef srpskog dela zajedničkog švajcarsko-srpskog pravnog ekspertskog tima za lokalnu samoupravu. Predsednik Udruženja Pravnici za demokratiju (Lawyers for Democracy). Link: www.slilic.com.

1 Uporedi: Stevan Lilić, Dejan Milenković, Biljana-Kovačević-Vučo, ***Ombudsman — međunarodni dokumenti, uporedno pravo, zakonodavstvo i praksa***, Komitet pravnika za ljudska prava, Beograd, 2002.

2 Uporedi: Donald Rowat, ***The Ombudsman, Citizens' Defender***, London, 1965; Miodrag Jovičić, ***Ombudsman — čuvar zakonitosti i prava građana***, Beograd, 1969.

veka, tako da danas gotovo i da nema zemlje koja ne poznaje neki oblik ombudsmana. U tom kontekstu Srbija je dugo bila značajan izuzetak.[3] Ipak, valja istaći da je i naša pravna i politička naučna i stručna misao dala svoj doprinos analizi i komparativnom izučavanju institucije ombudsmana. U tom smislu, „...ombudsman nije pronalazak političke misli jednog naroda. Pod ovim nazivom, i sa ugledom i autoritetom koji ima u političkom sistemu Švedske, ova ustanova je danas postala inspiracija, ako ne i model za napore koji postaju sve nužniji u pogledu rekonstrukcije tradicionalnih političkih institucija koje je stvorila racionalistička i docnije sve više posrednička birokratska i legalistička misao i praksa."[4]

Iako je u osnovi ostao poverenik parlamenta zadužen da prati kako uprava i izvršna vlast primenjuju zakone, na ombudsmana se danas gleda kao na instituciju čiji je osnovni zadatak zaštita prava građana, posebno od nezakonitog i nepravilnog (tzv. *maladministration*) rada uprave.[5] U raznim zemljama ombudsman ima različite nazive (npr. ombudsman u skandinavskim zemljama, poverenik parlamenta u Velikoj Britaniji, medijator u Francuskoj, pravobranilac prava građana u Poljskoj, narodni zastupnik u Austriji, poverenik u Australiji itd.) i različitu organizaciju (npr. Austrija ima kolegijalni organ).[6]

Posebnu zaslugu za uvođenje ombudsmana kao savremene institucije zaštitnika prava građana imao je Valter Gelhorn (Walter Gellhorn), profesor upravnog prava na čuvenom Univerzitetu „Kolumbija" u Njujorku. On je sredinom šezdesetih godina objavio studiju o oblicima čestih i masovnih povreda prava građana u postupcima pred upravnim organima i u potrazi za, kako je naveo, jeftinim i jednostavnim (*cheap and easy*) sredstvima za zaštitu prava građana, ukazao na velike potencijale koje ima ombudsman kao institucija parlamentarnog poverenika. U tom smislu, profesor Gelhorn ističe, „...savremena uprava je kompleksna i moćna. Nadzor nad upravnim aktivnostima mora odgovarati složenosti upravnih procesa. Unutrašnja (upravna) kontrola, tj.

[3] Stevan Lilić, ***Zašto je novi Ustav ostavio Srbiju bez ombudsmana***, Arhiv za pravne i društvene nauke, Beograd, br. 2-3, 1991.

[4] Jovan Đorđević, ***Politički sistem***, Beograd, 1967, str. 636

[5] Bogoljub Milosavljević, ***Ombudsman — zaštitnik prava građana***, CAA, Beograd, 2001.

[6] Dragan Radinović, ***Ombudsman i izvršna vlast***, Beograd, 2001.

preispitivanje upravne odluke od strane više upravne instance ima za cilj obezbeđivanje jednoobraznosti i koordinacije nižih upravnih nivoa koji, po prirodi stvari, ne mogu imati u vidu celinu procesa i problema. Uvođenje nepristrasnog arbitra rada uprave u vidu sudske kontrole upravnih odluka, bilo od strane specijalizovanih upravnih sudova u Francuskoj, bilo od strane sudova opšte nadležnosti u SAD, ima za cilj poštovanje utvrđenih standarda i normi upravnog postupanja i odlučivanja. Međutim, kao i većina ostalih ljudskih tvorevina, i ove institucije najčešće ne funkcionišu onako kako bi trebalo da funkcionišu, a često i samo njihovo aktiviranje iziskuje napore i angažovanja koji prevazilaze efekte za koje bi građani bili zainteresovani. One, dakle, ne zadovoljavaju. Iz ovih razloga, poslednjih je decenija intenzivirana potraga za jeftinim i jednostavnim (*cheap and easy*) sredstvima i mehanizmima utvrđivanja i otklanjanja raznovrsnih nedostataka u radu uprave."[7]

Pokazalo se da je upravo ombudsman ta institucija. Ombudsman je danas institucija zaštite ljudskih prava i prava građana, na sličan način kao što je početkom prošlog veka sudstvo bilo institucija zaštite zakonitosti i uređenja pravne države. U čemu je „tajna" izvanredne efikasnosti u zaštiti prava građana i kontroli uprave koju postiže ombudsman, a koju ne mogu da postignu postojeći oblici upravne i sudske kontrole uprave. Kako se ističe, „...suština institucije ombudsmana svodi se na njenu imanentnu podobnost da probija tzv. začarane birokratske krugove i da neprobojne autoritativne administrativne sisteme učini transparentnim, tj. dostupnim parlamentarnoj kontroli i opštoj javnosti. Njegova delotvornost proizilazi, pre svega, iz njegove mogućnosti da, na osnovu svog izveštaja parlamentu, pažnju javnosti i parlamenta skrene na žalbe građana. Javnost zasnovana na nepristrasnoj istrazi je moćno sredstvo. Sama svest o nadzoru ombudsmana vrši pozitivan uticaj na ceo upravni sistem, čineći ga podložnim javnosti rada i pravdi."[8]

Može se konstatovati da kontrola uprave od strane ombudsmana predstavlja uspešnu kombinaciju pravne (npr. pokretanje postupaka, kao što može da učini

[7] Walter Gellhorn, ***Ombudsman and Others — Citizens' Protectors in Nine Countries***, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1967, str. 3-4. U izradi ove čuvene studije sarađivali su i profesori Borislav Blagojević i Nikola Stjepanović iz Beograda i profesor Eugen Pusić iz Zagreba.

[8] H.W.R Wade, ***Administrative Law***, fifth edition, Oxford, 1982, str. 76.

javni tužilac) i političke kontrole rada uprave (posebno, otvaranje parlamentarne rasprave o odgovornosti ministra koji rukovodi nekim organom uprave), koja je u savremenim uslovima neophodna, kako bi se prevazišli nedostaci postojećih oblika upravne i sudske kontrole uprave. Uporedna iskustva jasno ukazuju da, zajedno sa tradicionalnim oblicima upravne i sudske kontrole uprave i svih njihovih varijanti, postoji potreba za uvođenjem „jednostavnih i jeftinih" instrumenata kontrole uprave, neopterećenih proceduralnom krutošću i pravnim formalizmom, ali istovremeno efikasnih u ostvarivanju transparencije administrativnih procesa i struktura. Polazeći od toga, ostvarivanje efikasne kontrole jednog upravnog sistema ne bi bilo potpuno bez uvođenja ombudsmana kao institucije zaštitnika sloboda i prava građana i kontrole uprave.

II Zaštitnik građana, Građanski branilac i Pokrajinski građanski branilac (ombudsman) u Srbiji

a) Zaštitnik građana

Za razliku od ranijeg (1990), nov **Ustav Republike Srbije (2006)**[9] predviđa instituciju ombudsmana pod nazivom „zaštitnik građana". Prema Ustavu (čl. 138), Zaštitnik građana je nezavisan državni organ koji štiti prava građana i kontroliše rad organa državne uprave, organa nadležnog za pravnu zaštitu imovinskih prava i interesa Republike Srbije, kao i drugih organa i organizacija, preduzeća i ustanova kojima su poverena javna ovlašćenja. Zaštitnik građana nije ovlašćen da kontroliše rad Narodne skupštine, predsednika Republike, Vlade, Ustavnog suda, sudova i javnih tužilaštava. Zaštitnika građana bira i razrešava Narodna skupština, u skladu sa Ustavom i zakonom. Zaštitnik građana za svoj rad odgovara Narodnoj skupštini. O Zaštitniku građana donosi se zakon (uz napomenu da je takav zakon već donet).

Zakonom o Zaštitniku građana (2005)[10] ustanovljava se Zaštitnik građana kao **nezavisan državni organ** (ombudsman) koji štiti prava građana i kontroliše rad

[9] ***Ustav Republike Srbije***, Službeni glasnik RS, br. 83/2006.

[10] ***Zakon o Zaštitnik građana***, Službeni glasnik RS, br. 9/2005.

organa državne uprave, kao i drugih organa i organizacija, preduzeća i ustanova kojima su poverena javna ovlašćenja). Zaštitnik građana se stara o zaštiti i unapređenju ljudskih sloboda i prava.

Zaštitnika građana bira **Narodna skupština Republike Srbije**, na predlog odbora nadležnog za ustavna pitanja.[11] Zaštitnik građana ima četiri zamenika koji mu pomažu u obavljanju poslova utvrđenih ovim zakonom, u okviru ovlašćenja koja im on prenese, naročito u pogledu zaštite prava lica lišenih slobode, ravnopravnosti polova, prava deteta, prava pripadnika nacionalnih manjina i prava osoba sa invaliditetom. Zaštitnik građana i zamenik Zaštitnika građana ne mogu biti članovi političkih organizacija.

Zaštitnik građana je ovlašćen da **kontroliše poštovanje prava građana**, utvrđuje povrede učinjene aktima, radnjama ili nečinjenjem organa uprave. Zaštitnik građana je ovlašćen da **kontroliše zakonitost i pravilnost rada organa uprave**. Zaštitnik građana nije ovlašćen da kontroliše rad Narodne skupštine, predsednika Republike, Vlade, Ustavnog suda, sudova i javnih tužilaštava.

Zaštitnik građana je ovlašćen da Vladi, odnosno Skupštini podnese **inicijativu za izmenu ili dopunu zakona i drugih propisa i opštih akata**, ako smatra da do povrede prava građana dolazi zbog nedostataka u propisima, kao i da inicira donošenje novih zakona, drugih propisa i opštih akata, kada smatra da je to od značaja za ostvarivanje i zaštitu prava građana.

Zaštitnik građana je ovlašćen da **javno preporuči razrešenje funkcionera** koji je odgovoran za povredu prava građana, odnosno da inicira pokretanje disciplinskog postupka protiv zaposlenog u organu uprave koji je neposredno odgovoran za učinjenu povredu i to ako iz ponovljenog ponašanja funkcionera ili zaposlenog proizilazi namera da odbijaju saradnju sa Zaštitnikom građana ili ako se utvrdi da je učinjenom povredom građaninu pričinjena materijalna ili druga šteta većih razmera.

Zaštitnik građana **pokreće postupak po pritužbi građana ili po sopstvenoj inicijativi**. Pored prava na pokretanje i vođenje postupka, Zaštitnik građana ima

[11] Posebno je, međutim, indikativna okolnost da iako je Zakon o Zaštitniku građana usvojen još u septembru 2005. godine, Narodna skupština još uvek (mart 2007) nije izabrala Zaštitnika građana.

pravo da **pružanjem dobrih usluga**, posredovanjem i davanjem saveta i mišljenja o pitanjima iz svoje nadležnosti deluje preventivno, u cilju unapređenja rada organa uprave i unapređenja zaštite ljudskih sloboda i prava.

Zaštitnik građana **podnosi Skupštini redovan godišnji izveštaj** u kojem se navode podaci o aktivnostima u prethodnoj godini, podaci o uočenim nedostacima u radu organa uprave, kao i predlozi za poboljšanje položaja građana u odnosu na organe uprave. Izveštaj o radu se objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije" i na Internet stranici Zaštitnika građana, a dostavlja se i sredstvima javnog informisanja.

b) Građanski branilac (lokalni ombudsman)

Prema **Zakonu o lokalnoj samoupravi (2002)**,[12] u jedinici lokalne samouprave u Srbiji može se ustanoviti **građanski branilac** (ombudsman) koji štiti individualna i kolektivna prava i interese građana tako što vrši opštu kontrolu rada uprave i javnih službi. O pojavama nezakonitog i nepravilnog rada kojima se povređuju prava i interesi građana, građanski branilac upozorava upravu i javne službe, upućuje im preporuke i kritike i o tome obaveštava skupštinu jedinice lokalne samouprave i javnost. Uprava jedinice lokalne samouprave i javne službe dužni su da građanskom braniocu na njegov zahtev daju podatke i informacije od značaja za vršenje njegovih ovlašćenja. Građanskog branioca postavlja skupština jedinice lokalne samouprave iz reda uglednih i politički nepristrasnih ličnosti, pod uslovima i na način utvrđen statutom i drugim opštim aktom. Nadležnost i ovlašćenja, način postupanja i izbora i prestanka dužnosti građanskog branioca uređuje se statutom i drugim opštim aktom.

Do sada je ombudsman na lokalnom nivou, između ostalog, uveden u Beogradu, Subotici, Zrenjaninu, Bačkoj Topoli, Kragujevcu, Leskovcu i još nekim mestima.

[12] ***Zakon o lokalnoj samoupravi***, Službeni glasnik RS, br. 9/2002.

c) Pokrajinski građanski branilac (ombudsman) u Vojvodini

U Vojvodini je Pokrajinski ombudsman uveden **Zakonom o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine (tzv. Omnibus zakon, 2002)**[13] koji predviđa da Autonomna Pokrajina, preko svojih organa, ustanovljava funkciju pokrajinskog građanskog branioca (ombudsmana), kao i njegova ovlašćenja i način njihovog ostvarivanja.

Polazeći od toga, prema **Odluci o pokrajinskom ombudsmanu (2002)**[14] ustanovljava se Pokrajinski ombudsman, kao nezavisan i samostalan organ koji se stara o zaštiti i unapređenju ljudskih prava i sloboda svakog lica, zajemčenih ustavom, potvrđenih i objavljenih u međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, u opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, u zakonu i propisima Autonomne Pokrajine Vojvodine. Ombudsman posebno štiti ljudska prava i slobode od povreda učinjenih od strane pokrajinske i opštinske uprave, organizacija i javnih službi, koje vrše upravna i javna ovlašćenja, a čiji je osnivač pokrajina ili opština.

Postoje posebni zamenici ombudsmana koji su zaduženi za zaštitu prava nacionalnih manjina, zaštitu prava deteta i ravnopravnost polova.

Ombudsman jednom godišnje, najkasnije do kraja novembra, podnosi Skupštini izveštaj o svojim aktivnostima, stanju ljudskih prava i o pravnoj sigurnosti u Pokrajini. Izveštaj se objavljuje u „Službenom listu Autonomne Pokrajine Vojvodine" i u sredstvima javnog informisanja.

[13] ***Zakon o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine*** (tzv. Omnibus zakon), Službeni glasnik RS, br. 6/2002.

[14] ***Odluka o pokrajinskom ombudsmanu***, Službeni list APV, br. 23/2002.